

Moniammatillinen yhteistyö opiskeluhuollossa — tasapainoilua jännitteiden välillä

Hyvinvointialueet ovat vastanneet vuoden 2023 alusta lähtien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Monet hyvinvointiin liittyvät tehtävät ovat kuitenkin edelleen kuntien vastuulla. Tämän vuoksi hyvinvointialueiden ja kuntien kesken tarvitaan tiivistä yhteistyötä ammattilaisten välille. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan moniammatillista yhteistyötä opiskeluhuollon kontekstissa. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan ja opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Aiempi tutkimus on osoittanut, että eri alojen ammattilaisten jaettu ymmärrys opiskeluhuollosta on puutteellista, reaktiivista ja ongelmakeskeistä, jonka vuoksi opiskeluhuollon on vaikea saavuttaa proaktiivisia ja oppilaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtääviä tavoitteita. Tässä tutkimuksessa lähestytään moniammatillisen yhteistyön haasteita jännitteisyyden näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto koostuu oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisen yhteydessä annetuista asiantuntijalausunnoista. Moniammatillista yhteistyötä ja jännitteisyyttä tarkastelevaa tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen ja teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla lausunnoista tunnistetaan kaikkiaan seitsemän jännitettä: i) terveyden edistäminen — koulu toimintaympäristönä, ii) opiskeluhuollon suunnitelmat — opiskeluhuollon käytännöt, iii) toimiva tiedonkulku — lasten ja nuorten tietosuojat, iv) opiskeluhuollon kokonaisvaltaisuus — opiskeluhuollon pilkkoutuminen, v) professioperustainen työskentely — moniammatillinen yhteistyö, vi) lapsen ja nuoren toimijuus — ammatillaisen velvollisuus ja vastuu sekä vii) ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon tarpeet — moniammatillisen yhteistyön vaateet. Artikkelin johtopäätöksissä esitetään jännitteisyyden kohtaamisen tapoja ja pohditaan niiden implikaatiota käytännön opiskelijahuoltotyössä.

ASIASANAT: moniammatillinen yhteistyö, opiskeluhuolto, sosiaali- ja terveydenhuolto, jännitteisyys, asiantuntijalausunto

HARRI JALONEN, MIIA LAASANEN, JAANET SALMINEN

YDINASIAAT

- Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa, että lasten ja nuorten tarpeet tulevat kohdatuiksi.
- Opiskeluhuollon järjestämistä koskevan lakiesityksen lausuntoaineiston analyysin perusteella opiskeluhuoltoon liittyy useita jännitteitä ja moniammatillisen yhteistyön toteutumisen tiellä on monia haasteita.
- Jännitteiden tunnistaminen mahdollistaa osaltaan opiskeluhuollon moniammatillisen yhteistyön ohjauksen, järjestämisen, johtamisen ja arjen käytäntöjen kehittämisen.

JOHDANTO

Hyvinvointialueuudistuksen muutoslogiikka perustuu paljolti integraation varaan. Integraatiolla pyritään varmistamaan se, että kaikki sosiaali- ja terveyspalvelut ovat koottuna yhden hallintorakenteen alle. Lasten ja nuorten näkökulmasta integraatiossa tulee huomioida myös kasvatuksen ja opetuksen toimijat. Integraatiota voidaan pitää myönteisesti latautuneena käsitteenä. Onnistunut integraatio näkyy saumattomina ja asiakaslähtöisinä palveluina sekä työntekijöiden tyytyväisyytenä (1, 2). Integraatiolla on kuitenkin myös kääntöpuolensa, sillä vaikka integraatio kokoa

erillään olevaa toimintaa yhteen, sen sivutuotteenä syntyy aina myös uusia rajoja. Hyvinvointialueet ovat toimineet vasta vähän aikaa, mutta jo nyt on merkkejä siitä, että integraatio yhtäällä saattaa tuottaa uusia ongelmia toisaalla. Tässä artikkelissa pureudutaan integraation haasteisiin tarkastelemalla moniammatillisen yhteistyöhön liittyviä jännitteitä opiskeluhollossa.

Opiskeluhololla tarkoitetaan oppilaan ja opiskelijan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. (3, 4) Reformin myötä opiskeluhoito järjestetään opetustoimen ja hyvinvointialueiden monialaisena yhteistyönä ja sitä toteuttavat kaikki koulu-yhteisössä työskentelevät sote-, kasvat- ja opetusalojen ammattilaiset lähellä oppilaiden ja opiskelijoiden arkea. Opiskeluhoitopalvelut (koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä opiskeluhoito psykologi- ja kuraattoripalvelut) ovat siirtyneet muiden sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien tavoin hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle, kun taas kuntien opetustoimi ja muut koulutuksen järjestäjät vastaavat edelleen perusopetuksesta sekä toisen asteen koulutuksen järjestämisestä. Vaarana on, että eri organisaattorakenteisiin hajautuneiden ammattilaisten yhteistyö vaikeutuu ja vaarantaa opiskeluhoitoa toteuttamista. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä on uudistettu myös oppilas- ja opiskelijahuoltolakeja. Lainsäätäjän tavoitteena on ollut, että uudistettu laki varmistaa kunnan, muiden koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen välisen yhteistyön opiskeluhoitoa. Kysymys on yhteiskunnallisesti merkittävästä asiasta, sillä opiskeluhoito on eri palvelujen yhdyspinnalla toimiva kokonaisuus, jonka piirissä on yli miljoona oppilasta ja opiskelijaa.

Moniammatillista yhteistyötä ei ole juurikaan tutkittu osana opiskeluhoitoa ja isoja hallinnollisia reformeja. Yhteistyön tarpeesta ei kuitenkaan ole epäselvyyttä (5, 6). Yhä kompleksisemmiksi muuttuneissa kouluyhteisöissä tarvitaan ymmärrystä moniammatillista yhteistyötä edistävästä ja estävästä tekijöistä. Tällä tutkimuksella voidaan tukea opiskeluhoitoa ammattilaisten työssä onnistumista uudessa hallinto- ja palve-

lurakenteessa tarkastelemalla moniammatillisen yhteistyön jännitteitä.

Tutkimuksen aineisto koostuu asiantuntijalausunnoista, jotka on annettu hallituksen esitykseen laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (7). Tutkimuksen tavoitteena ei ole arvioida asiantuntijalausunnoissa esitettyjen argumenttien faktista oikeellisuutta eikä niissä hyödynnettyä retoriikkaa vaan analysoida sitä, millaisia moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä jännitteitä asiantuntijat näkevät hallituksen esityksessä. Oletuksena on, että asiantuntijalausuntoja analysoimalla voidaan jäsentää moniammatillisuuden jännitteitä tavalla, joka lisää ymmärrystä yksilökohtaisen ja yhteisöllisen opiskeluhoitoa kipupisteistä. Teoriasidonnaisen sisällysanalyysin keinoin muodostuva kuva jännitteistä tarjoaa mahdollisuuksia myös moniammatillisen yhteistyön käytäntöjen kehittämiseen. Artikkelin pohdintaosiossa esitellään jännitteiden kohtaamistapoja moniammatillista yhteistyötä toteuttaville toimijoille. Moniammatillisen yhteistyön lisäksi artikkeli kontribuoi jännitteisyyden (*tensions*) tutkimukseen (8, 9) analysoimalla jännitteisyyden ilmenemismuotoja uudenaikaisessa kontekstissa.

TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Moniammatillisuudella viitataan ammattialojen asiantuntijoiden väliseen ihmislähtöiseen työskentelyyn, jossa eriytyneet osaamisalueet, tiedot ja vastuut tulevat jaetuiksi yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi (10, 11). Yhteistyön laadusta riippuen moniammatillinen yhteistyö näyttäytyy ammattilaisten rinnakkain työskentelynä (*multi-professional*) tai edistyneempänä tietojen, taitojen ja vastuita yhteensovittavana yhteistyönä (*inter-professional*). Kehittyneimmillään moniammatillisessa työskentelyssä ylitetään ammattien rajoja (*transprofessional*). (12, 13, 14) Moniammatillisuuden käsitettä laajentaa monialaisuuden käsite, joka sekä syventää yhteistyön sisältöjä että kytkee mukaan laajemman toimijajoukon ja eri poikkialueiden osaamisen ja jaetut intressit. Moniammatillisuuden ja -alaisuuden erilaisia määritelmiä yhdistäviä tekijöitä ovat yhteinen päämäärä, luottamus ja yhteistyötaidot (15).

Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on, että asiakkaat saavat parempaa palvelua. Moniammatillisen ihmislähtöisen työskentelyn arvo- lähtökohtia ovat henkilön itsemääräämisoikeus,

osallisuus, tasavertainen vuorovaikutus ja tiedonsaanti. Moniammatillisessa työskentelyssä asiakkaan mielipide ja oikeudet otetaan huomioon siten, ettei asiakkaalle aseteta liikaa vastuuta. (16) Palvelujen asiakaslähtöisyyden parantaminen edellyttää sektoriperustaisuudesta ja organisaatiokeskeisyydestä irtautumista (17) sekä integraatiosta johtuviin uusiin osaamistarpeisiin, kuten moniammatilliseen yhteistyöosaamiseen vastaamista (18, 19). Ammattilaisten yhteinen ja integroiva osaaminen on välttämätöntä, kun halutaan parantaa palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja vastata toimialat ylittävien asiakkuuksien tarpeisiin (15).

Moniammatillisessa yhteistyössä onnistuminen on liitetty ammattilaisten työhyvinvointiin ja työssä viihtymiseen (20, 21), voimaantumiseen ja ammatillisen itsetunnon kokemiseen (22, 23, 24) sekä työhön sitoutumiseen (25). Sosiaali- ja terveydenhuollossa moniammatillisen toiminnan on havaittu vähentävän työntekijöiden työstä aiheutuvaa stressiä, työuupumusta ja halukkuutta alan vaihtoon. Lisäksi se on parantanut kokemusta työn autonomiasta sekä sitoutumista ja tyytyväisyyttä työhön. (26) Moniammatillinen yhteistyö voi myös parantaa työn laatua ja tulokellisuutta (26, 27, 28) sekä vähentää palvelun aiheuttamia kustannuksia (11). Tämä edellyttää kuitenkin, että moniammatillisen toiminnan tavoite on yhteisesti ja selkeästi määritelty ja että tavoitteiden saavuttamista myös arvioidaan jatkuvasti eri ammattiryhmien kesken (24, 28).

Moniammatilliseen työskentelyyn osallistuvien ammattilaisten tulee hahmottaa oma työnsä koko työyhteisön kannalta. Yhteistyössä onnistumisessa avainasemassa on myös vuorovaikutus eli miten ryhmässä keskustellaan rakentavasti sekä muodostetaan yhteistä ymmärrystä ja kunnioitetaan toisten asiantuntemusta. Lisäksi tarvitaan paineensietokykyä, sillä jaetun ymmärryksen rakentaminen ei tapahdu hetkessä. (29) Yhteistyön myötä ammattilaiset oppivat toisiltaan ja heidän osaamisensa laajenee. Asiantuntijuutta yhdessä rakentamalla syntyy myös lisäarvoa moniammatilliseen yhteistyöhön. Onnistunut moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa ennen kaikkea sen, että tukea tarvitsevan henkilön tarpeet tulevat kohdatuksi. (30)

Moniammatillisen yhteistyön onnistumista haastavat tyypillisesti ammattien väliset valtakysymykset ja erilaisiksi koetut asemat ryhmässä

(29, 31), ammattilaisten erilaiset tietoperustat, arvot ja kulttuurit (32) sekä tietojen vaihdon ja salassapidon kysymykset (33, 34). Ilman ammattilaisten keskinäistä kunnioitusta, mielekästä vuorovaikutusta ja jaetun ymmärryksen muodostumista voivat suotuisat ratkaisut jäädä löytymättä, yhteistyö päättyä, ja asiakas jäädä ilman tarvitsemaansa kokonaisvaltaista ja eri asiantuntijuutta integroivaa palvelua (35). Ammattilaiset saattavat myös kokea moniammatillisen työskentelyn kielteisenä, jos sen ajatellaan lisäävän työtä tai haittaavan muiden tehtävien tekemistä (29).

Opiskeluhuollon toimijoilla on havaittu olevan erilaisia näkemyksiä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista sekä opiskeluhuollon toteutustavoista ja osallisten rooleista. Haasteista keskeisimmät liittyvät asiakaslähtöisyyden toteutumiseen ja opiskeluhuollon moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen. Yhteistyötä haastaa jo se, että opiskeluhuollon käsitteet, toiminta ja tavoitteet ovat monille opiskeluhuollon toimijoille jäsentymättömiä, minkä vuoksi opiskeluhuollon voi olla vaikea saavuttaa sille määriteltyjä proaktiivisia sekä oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointiin tähtääviä tavoitteita. (36, 37)

Edellä esitetty ja aiempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuva yhteenvedo moniammatillisen yhteistyön eri ulottuvuuksista osoittaa, että kysymys on potentiaalisesti jännitteisestä toiminnasta. Jännitteisyys voi ilmetä monella eri tavalla ja sitä voidaan lähestyä ainakin dualiteettien (*dualism*), ristiriitojen (*contradiction*), dialektiikan (*dialectics*) ja paradoksien (*paradox*) näkökulmista (8). Kullakin jännitteisyyden muodolla on omat syynsä, ilmenemismuotonsa ja myös seurauksensa.

Dualistisessa tulkinnassa jännitteet syntyvät, kun eri toimijat näkevät puheena olevassa asiassa puolia, jotka ovat toistensa vastakohtia. Vastakohtaisuudesta huolimatta dualismissa asian eri puolet eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia (38, 39). Vastakkaisuudet voivat olla toisistaan erotettavissa, mutta useimmiten ne ilmenevät kuitenkin komplementaarisessa suhteessa toisiinsa (40). Jännitteisyys syntyy tällöin tarpeesta tasapainolla kahden polariteetin välillä. Moniammatillisessa opiskeluhuollossa dualistinen jännitteisyys voi tarkoittaa esimerkiksi yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon yhteensovittamista. Kysymys ei ole yhden valin-

nasta toisen kustannuksella vaan erilaisten opiskeluhoillon toimintatapojen hyödyntämisestä erilaisissa tilanteissa.

Ristiriitoja painottavassa lähestymistavassa vastakohtat nähdään sen sijaan toisensa poisulkevinä ja 'kieltävinä', mutta aina kuitenkin toisiinsa nähden riippuvaisessa suhteessa (9). Ristiriitana ilmenevä jännitteisyys voi juontua esimerkiksi historiallisista syistä (41), resurssiniukkuudesta tai arvoperustojen erilaisuudesta (42). Vastakkaisuuksien poisulkevuuden vuoksi ristiriidat ovat lähtökohtaisesti vaikeasti yhteensovitettavia. Moniammatillisessa opiskeluhoilossa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi resurssien epätasaiseen jakautumiseen kohdistuvia huolia. Rajallisten resurssien maailmassa investointi yhteen asiaan merkitsee usein puutetta toisaalla. Ristiriitoina ilmenevät jännitteet synnyttävät joko–tai-tilanteita, joissa eri toimijat pyrkivät varmistamaan ensisijaisesti omat etunsa.

Dialektisessa jännitteisyydessä vastakohtaisuudet ovat toisiinsa nähden riippuvuussuhteessa ja jatkuvassa muutoksessa. Dialektista jännitteisyyttä on kuvattu prosessiksi, jossa teesin ja antiteesin kilvoittelu tuottaa synteetin, joka puolestaan luo perustan 'uudelle' jännitteelle (9, 43). Toisin sanoen hyvä pyrkimys yhdestä näkökulmasta (teesi) synnyttää perusteltua vastustusta toisaalla (antiteesi), jonka lopputuloksena syntyy ratkaisu (synteesi), joka ei vastaa sen enempää teesin kuin antiteesinkään kannattajia. Moniammatillisessa opiskeluhoilossa dialektista jännitteisyyttä saatetaan kokea tilanteissa, joissa muutetaan esimerkiksi ammattinimikkeiden kelpoisuusehtoja. Dialektinen jännitteisyys synnyttää ratkaisuja, jotka luovat uusia ongelmia.

Paradoksilla viitataan jännitteisiin tiloihin, jotka juontuvat vastakkaisista ja eri suuntaan vetäivistä tekijöistä (9). Paradoksaalisessa jännitteisyydessä vastakkaisuudet ilmenevät aina suhteessa toisiinsa, vastakkaisuuksien ilmaantuminen on sisäsyntyistä ja vastakkaisuus on pysyvä olotila (44). Paradoksien ratkaisemista on kuvattu pakonomaiseksi tarpeeksi ylläpitää yhtenäisyyden illuusiota. Aidon ratkaisun sijaan kysymys on ennemminkin valta-asemaan perustuvasta voimankäytöstä, jossa toimijoita ohjataan suuntaan, joka vahvistaa olemassa olevia valtasuhteita ja rajoittaa niistä poikkeavin tulkin-tojen tekemistä (45). Moniammatillisessa opiskeluhoilossa paradoksaalinen jännitteisyys nä-

kyy esimerkiksi silloin, kun lapsen ja nuoren eduksi tarkoitetun sääntelyn seurauksena syntyykin tilanteita, joissa opiskeluhoilossa työskentelevät joutuvat tekemään valintoja, jotka eivät välttämättä edusta sääntelyn alkuperäistä henkeä. Voidaankin sanoa, että paradoksaalinen jännitteisyys pakenee ratkaisuja.

Puheena olevaan asiaan liittyvien jännitteiden lisäksi jännitteisyys voidaan johtaa myös asiantuntijuuteen ja heidän tietoperustoihinsa. Suomen julkisen hallinnon strategian yhtenä päämääränä on, että hallinnon valmistelua ja päätöksentekoa ohjaa tietoperusteisuus (46). Teemaattisesti tietoperustainen päätöksenteko voidaan kytkeä lähestymistapaan, jossa korostetaan näytön (*evidence*) hyödyllisyyttä. Vaikka tavoite itsessään onkin kannatettava, sen toteuttamisen tiellä on monia haasteita – etenkin, jos näyttö mielletään objektiiviseksi tavaksi kuvata todellisuutta ja päätöksenteossa esillä olevia erilaisia vaihtoehtoja (47, 48, 49). Päätöksenteossa tieto on tärkeä elementti, mutta sen lisäksi ja usein sitä merkittävämpää on päätöksentekoon osallistuvien toimijoiden kyky hyödyntää asiantuntijatietoa omien tavoitteiden edistämiseksi. Kaikki tietoa ja asiantuntemustaan soveltavat tahot edustavat aina tiettyjä voimasuhteita ja intressejä (50) sekä hyödyntävät argumentoinnissaan erilaisia uskomusten perustelutapoja (51).

Tieteen ja käytännön välinen jännitteisyys voi näkyä esimerkiksi siten, että asiantuntijat ovat eri mieltä siitä, miten opiskeluhoiltoa käsittelevä tutkimustieto ja käytännön soveltaminen tulisi yhdistää. Asiantuntijat voivat hyödyntää erilaisia tutkimusmenetelmiä ja lähestymistapoja, mikä voi johtaa erilaisiin tulkintoihin ja johtopäätöksiin. Vastaavasti yhteistyön ja kilpailun jännite syntyy, kun asiantuntijat kilpailevat niukkojen resurssien kohdentamisesta. Jännitettä ylläpidetään tavanomaisesti epäsuorasti vetoamalla yleisesti hyväksyttyihin argumentteihin, kuten lapsen tai nuoren etuun – ei niinkään esimerkiksi ammattikunnan työllisyyteen. Arvopohjaiset jännitteet ilmenevät puolestaan erimielisyytenä koskien sitä, mitä pidetään arvokkaana ja merkittävänä. Esimerkiksi modernissa taloussosiologiassa uskotaan, että mikään ei ole arvokasta sellaisenaan vaan kaikki tehdään arvokkaaksi (*value*) (52, 53). Toisin sanoen arvokkaaksi kelpuuttaminen on tilannekohtaista ja se riippuu aina käytännöistä, kulttuurista ja normeista. Mahdollista

on, että opiskeluhuollon yhteydessä arvopohjaiset jännitteet juontuvat esimerkiksi siitä, että koulutuksen ammattilaiset suhtautuvat opiskelu- huoltoon oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia edistävänä toimintana, kun taas terveyden- huollon näkökulmasta toiminta saattaa jäsentyä sairauzehoidoksi.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Hallituksen esityksessä (7) ehdotetaan muutettaviksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia sekä eräitä muita siihen liittyviä lakeja. Esityksellä täydennetään ja täsmennetään eduskunnan hyväksymää hallituksen esitystä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi opiskelu- huollon osalta (54). Esityksen keskeiset ehdotukset liittyvät kunnan, muiden koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen välisen yhteistyön varmistamiseen, opiskeluhoitopalveluihin ohjaamisen laajentamiseen sekä opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyyn ja tietojen rekisteröintiin. Esitys ei sisällä opiskeluhoitopalvelujen sisältöihin kohdistuvia muutoksia (55).

Hallituksen esityksen (19/2022) valmistelu käynnistyi lokakuussa 2020 ja laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022) astui voimaan 1.1.2023. Hallituksen esitystä on käsitelty eduskunnassa sosiaali- ja terveys- sekä sivistysvaliokunnissa. Lakitutka.fi-palvelusta löy-

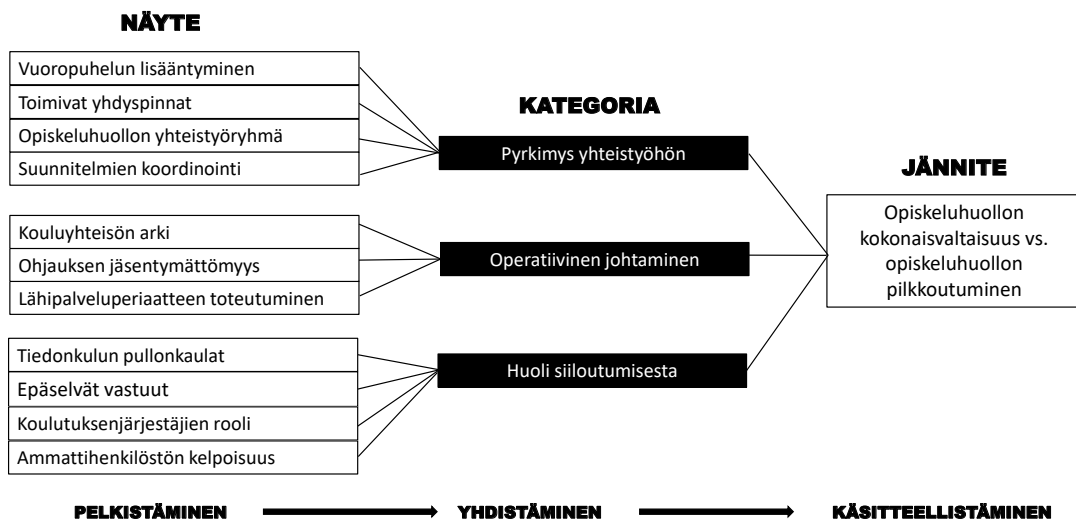
tyy ajanjaksolta 1.8.2021–15.3.2022 yhteensä 150 lakiesitykseen annettua lausuntoa. Valiokun- nissa annettujen lausuntojen tueksi laadittujen esitysten ja palveluun kahteen kertaan tallennet- tujen asiakirjojen poistamisen jälkeen tämän tut- kimuksen aineistoksi muodostui 127 lausuntoa. Tekstiaineistoa oli kokonaisuudessaan 549 sivua (suppeimmat lausunnot yhden sivun yhteenve- toja, laajin lausunto 11 sivua, mediaanipituus kolme sivua). Lausuntoaineisto muodostaa koko- naisuuden, jossa lainvalmistelusta vastaava mi- nisteriö esittelee asian eduskunnan valiokunnissa ja valiokunnat kuulevat tämän jälkeen asiantun- tijoita ja/tai ottavat vastaan kirjallisia lausuntoja. Asiantuntijalausunnot tarjoavat tulkintaikkunan opiskeluhuollon toimijoiden todellisuuteen, ta- voitteisiin ja toimijuuteen kohdistuvia odotuksia ja vaatimuksia (56).

Asiantuntijalausunnot analysoitiin teoriiasi- donnaisen sisällönanalyysin (57) periaatteita nou- dattaen neljässä toisiinsa kytkeytyvässä vaihees- sa. Sisällönanalyysi aloitettiin aineistoon tutus- tumisella, jonka yhteydessä aineisto järjestettiin lausunnonantajien taustaorganisaatioiden perus- teella. Määrällisesti eniten lausuntoja antoivat kunnat, työntekijäjärjestöt ja muut edunvalvon- taja- ja järjestöt. Aineiston jakautuminen eri lausun- nonantajien taustaorganisaatioihin on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Lausunnonantajien taustaorganisaatiot ja lausuntojen lukumäärät.

Lausunnonantaja	Lkm
Kunta tai kaupunki	40
Työntekijäjärjestö (ammattiliitto tmv.)	16
Edunvalvontajärjestö (esim. Kuntaliitto, Vanhempainliitto, Vammaisfoorumi)	14
Opetusalan järjestö tai yhdistys (esim. UNIFI, Kansanopistoyhdistys)	11
Valtion viranomainen (esim. AVI, Valvira, lapsiasiavaltuutettu)	10
Opiskelijajärjestö (esim. SAKKI, SLK)	9
Soteko-organisaatio (esim. THL, KELA, KARVI, YTHS)	9
Ministeriö (OKM, STM, VM)	7
Koulutuskuntayhtymä	5
Hyvinvointialue, sairaanhoitopiiri tai hyvinvointikuntayhtymä	4
Yksityshenkilö	2
Yhteensä	127

Kuvio 1. Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin prosessi.

Toisen vaiheen aluksi kaikki lausunnot luettiin. Lukemisen yhteydessä laadittujen muistiinpanojen avulla rakennettiin alustava koodausrunko. Aineiston koodaus toteutettiin Nvivo-ohjelmalla ja se aloitettiin pelkistämällä aineistosta moniammatillista opiskeluhoitoa kuvaavia havaintoja, joilla on yhteisiä piirteitä. Koodaus tuotti yhteensä 86 näytettä, jotka ilmentävät moniammatillisen opiskeluhoitoon mahdollisuuksia (esim. vuoropuhelun lisääntyminen ja toimivat yhdyspinnat) ja haasteita (esim. ohjauksen jäsentymättömyys ja tiedonkulun pullonkaulat). Analyysisyksiköinä koodauksessa toimivat muuttaman sanan tai lauseen yhdistelmät. Samankaltaiset sanat ja ilmaukset yhdistettiin (esim. näyte 'suunnitelmien koordinointi' sisältää sekä koulutuksen järjestäjien että alueellisten opiskeluhoitosuunnitelmien koordinointitarpeeseen liittyvät ilmaukset). Kolmannessa vaiheessa 86 näytteestä muodostettiin 23 kategoriaa. Kukin kategoria koostuu moniammatillisen opiskeluhoitoon toteutumiseen kohdistuvasta huomiosta (esim. pyrimys yhteistyöhön, operatiivinen johtaminen ja huoli siiloutumisesta). Osa näytteistä sijoittui useampaan kuin yhteen kategoriaan. Neljännessä vaiheessa kategorioista muodostettiin seitsemän jännitettä (esim. opiskeluhoitoon kokonaisvaltaisuus – palvelujen pilkkoutuneisuus). Jäsen-

tämisessä hyödynnettiin aiemmin esitettyä jännitteisyyden jaottelua (dualismi, ristiriita, dialektiikka, paradoksi). Myös osa kategorioista kytkeytyi useampaan kuin yhteen jännitteeseen. Analyysiprosessi on kuvattu kuviossa 1.

Toteutettua sisällönanalyysiprosessia voidaan luonnehtia fakta- ja näytteenäkökulman yhdistelmäksi (58). Faktanäkökulma ilmeni analyysissä tarpeena ymmärtää oppilas- ja opiskeluhoitoon esitettyjen muutosten yhteyttä opiskeluhoitoon toteuttamisen edellytyksiin, kun taas näytteenäkökulmaa analyysissä edusti huomion kiinnittäminen niihin tapoihin, joilla lausunnoissa suhtauduttiin hallituksen esityksessä sanottuun.

Sisällönanalyysiä pidetään menetelmänä, johon sisältyy subjektiivisuutta ja joka on altis useille vinoumille. Tekstit sisältävät aina merkityksiä, joita ei voi tulkita yleispätevien sääntöjen avulla (59). Sisällönanalyysin yhteydessä tulee kiinnittää huomiota semanttiseen validiteettiin eli siihen, miten hyvin analyysissä kytetään tulkitsemaan tekstien merkityksiä (60). Käsillä olevassa tutkimuksessa semanttista validiteettia on pyritty lisäämään sillä, että keskeiset valinnat ja tulkinnot on tehty artikkelin kolmen kirjoittajan yhteistyönä.

TULOKSET

Opiskeluhuollon järjestämistä koskevan lakiesityksen (61) lausuntoaineistojen analyysin pohjalta tunnistettiin seitsemän opiskeluhuoltoon liittyvää jännitettä seuraavasti: i) erilaiset ohjausvastuut: terveyden edistäminen – koulu toimintaympäristönä, ii) opiskeluhuollon suunnitelmat – opiskeluhuollon käytännöt, iii) toimiva tiedonkulkua – lasten tai nuorten tietosuoja, iv) opiskeluhuollon kokonaisvaltaisuus – opiskeluhuollon pilkkoutuminen, v) professioperustainen työskentely – moniammatillinen yhteistyö, vi) lapsen tai nuoren toimijuus – ammattilaisen velvollisuus ja vastuu sekä vii) ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon tarpeet – moniammatillisen yhteistyön vaa-teet. Jännitteiden sisällöt kuvataan seuraavaksi tarkemmin. Jännitteitä synnyttäviä huolenaiheita on konkretisoitu suorilla sitaateilla lausunnoista. Koska lausunnot ovat julkisia asiakirjoja, sitaattien yhteydessä esitetään myös niiden lausujataho.

ERILAISET OHJAUSVASTUUT: TERVEYDEN EDISTÄMINEN – KOULU TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Opiskeluhuollon kansallisen ja poikkihallinnollisen ohjauksen lausunnoista piiryy kaksijakoinen kuva. Yhtäällä ovat lausunnot, joissa korostetaan opetushallituksen (OPH) keskeistä roolia ja toisaalla lausunnot, joissa pidetään tärkeänä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) osallistuu ohjaukseen aiempaa voimakkaammin. OPH:n ohjausvastuun puolesta esitetyissä argumenteissa korostetaan, että opiskeluhoitoa toteutetaan kouluissa. Lausunnoissa muistutetaan, että opiskeluhoito eroaa kaikista muista lasten ja nuorten hyvinvointipalveluista siten, että sen toimintaympäristö muodostuu kouluista ja oppilaitoksista. Muun muassa Koulutuksen arviointineuvosto (KARVI) toteaa launnossaan, että *”yhteisöllinen opiskeluhoito on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria, jota ohjataan ensisijaisesti opetussuunnitelmien kautta.”* Samalla KARVI arvioi, että OPH *”tuo opiskeluhoitoon opetuksellisen näkökulman, joka tukee yhteisöllisen opiskeluhoollon ajatusta koko kouluyhteisöä tukevana ennaltaehkäisevänä työnä.”* Vastaavasti THL:n roolin vahvistamista kannattavissa näkemyksissä korostetaan, että vastuu opiskeluhoitopalveluista on siirtynyt hyvinvointialueille. Tähän liittyen esimerkiksi Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto muistuttaa, että *”THL vastaa myös hyvinvoinnin edistämisestä sekä ehkäise-*

västä päihdetyöstä, jotka molemmat linkittyvät opiskeluhoitoon niin alueilla kuin kunnissakin.” THL:n ohjausvastuun lisäämistä vastustavissa lausunnoissa arvelaan, että seurauksena olisi terveyspainotteisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon korostuminen kouluyhteisöissä tapahtuvan ennaltaehkäisevän ja yhteisöllisen opiskeluhoollon kustannuksella. Joissakin lausunnoissa pelätään jopa opiskeluhoollon ’medikalisoitumista’.

OPISKELUHOOLLON SUUNNITELMAT – OPISKELUHOOLLON KÄYTÄNNÖT

Suunnitelmilla on keskeinen rooli hallinnollisten reformien toimeenpanossa. Niiden tehtävänä on selkiyttää muun muassa toimijoiden tehtäviä ja niiden välisiä suhteita. Asiantuntijalausunnoissa tuodaan kuitenkin esille huoli alueellisten ja koulutuksen järjestäjäkohtaisten opiskeluhoitosuunnitelmien välisistä hierarkioista. Suunnitelmiin suhtautuminen on kaksijakoista: yhtäältä monissa lausunnoissa kyseenalaistetaan suunnitelmat liian yksityiskohtaisina pyrkimyksinä ohjata ruohonjuuritason opiskeluhoitoa, toisaalta osa asiantuntijoista piti suunnitelmien lisääntymistä hyvänä, sillä sen koetaan yhtenäistävän erilaisia käytäntöjä. Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman osalta lausunnoissa arvelaan, että se jäänee kauas oppilaitosten arjen toiminnasta. Tämän vuoksi osa asiantuntijoista pitää tärkeänä, että alueelliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan suhtaudutaan strategisena ja ’elävänä’ asiakirjana. Erityisesti useiden kuntien lausunnoissa jaetaan Kaarinan kaupungin huoli siitä, ettei *”alueellisesti linjata jotakin sellaista, joka aiheuttaisi kuntakohtaisesti pulmia tai estäisi hyväksi kehitettyjen, jo nyt olemassa olevien toimintamallien käyttämistä.”*

Opiskeluhoollon paikallisen organisoiminn määrittämistä alueellisissa suunnitelmissa pidetään ongelmallisena. Esimerkiksi Tampereen kaupungin launnossa muistutetaan, että *”kunnan opetushuollon suunnitelma ei voi sisältää hyvinvointialueen toimivaltaan kuuluvia linjauksia”,* sillä *”kunnan oma suunnitelma tulisi pohjautua hyvinvointialueen opiskeluhoitosuunnitelmaan, jonka pohjaksi on kerätty kunnista yhteisöllisen työn sekä palveluiden järjestämiseen, toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyvät tiedot.”* Monissa lausunnoissa toivotaankin paikallisen harkintavallan käyttöä erityisesti oppilaitoksissa. Useissa lausunnoissa peräänkuulutetaan suunnitelmien

välisen hierarkian selkiyttämistä sekä opiskelu- huoltosuunnitelmien suhdetta muihin suunnitelmiin, kuten esimerkiksi kuntien ja alueiden hyvinvointisuunnitelmiin. Tässä epäonnistumisen arvellaan johtavan tarpeettoman työn lisääntymiseen.

TOIMIVA TIEDONKULKU – LASTEN JA NUORTEN TIETOSUOJA

Opiskeluhuollon yhtenä keskeisenä edellytyksenä on toimiva tiedonkulku eri ammattilaisten välillä. Lähes kaikissa aineistoon kuuluvissa lausunnoissa kannetaan huolta tiedonkulun toimivuudesta. Haasteina nähdään erityisesti erilaiset tulkinnat salassapitosäännöksistä, eri ammattiryhmien erilaiset kirjaamiskäytännöt sekä työn luonteeseen huonosti sopivat tietojärjestelmät. Monissa lausunnoissa todetaan, että opiskeluhuoltotyössä syntyy arkaluonteista tietoa, mikä edellyttää yksityiskohtaista lainsäädäntöä tietojen keräämisestä, tallentamisesta ja jakamisesta. Esimerkiksi OPH:n lausunnossa esitetään huoli lain epätämällisyydestä koskien sitä, *”keiden katsotaan osallistuvan opiskelijan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, joille salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa.”*

Monissa lausunnoissa viitataan tutkimuksiin, joiden mukaan opiskeluhoitolpalveluiden tarve kasvaa ja palvelujen piiriin kuuluvilla lapsilla ja nuorilla on aiempaa haastavampia ongelmia. Useissa lausunnoissa huomautetaan, että erityisesti mielenterveyteen liittyvät asiat ovat erityisen sensitiivisiä ja luottamuksellisuus sekä salassapitovelvollisuus ovat keskeisimpiä elementtejä tuen ja hoidon onnistumiselle. Muun muassa Suomen Psykologiliitto ry:n lausunnossa esitetään, että tietojenvaihto mahdollistetaan vain sellaisten tietojen osalta, jotka *”ovat koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä”* ja silloinkin on syytä huomioida *”terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeva lainsäädäntö.”*

Toisaalta yhtä usein lausunnoissa koetaan ongelmaksi, että lainsäädäntö mahdollistaa erilaisia tulkintoja, jotka vaikeuttavat opiskelu- huollon toteuttamista. Kirjaamiskäytännöt koetaan monin paikoin kirjaviksi ja tietojen löytämisestä tietojärjestelmistä hankalaksi. Hallituksen esityksen mukaisesti opiskeluhohtokertomukseen kirjataan vain välttämätön tieto, ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö kirjaa yksilötapaukset terveyden- ja sosiaalihuollon tietojärjestelmiin. Tämä mahdollistaa sen, että tieto lasten

ja nuorten terveydentilaan ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyvistä asioista pysyy asianmukaisesti erillään koulun tietojärjestelmistä. Useat asiantuntijat pitävät ongelmallisena, että kouluissa ja oppilaitoksissa työskentelevillä ei ole oikeutta olla yhteydessä opiskeluhoitolpalvelujen ammattilaisiin ilman lapsen tai nuoren suostumusta. Esimerkiksi Suomen Vanhempainliitto korostaa huoltajien tiedonsaantioikeutta ja muistuttaa, että *”alaikäisen edun arvioiminen on yksittäiselle [opiskeluhoitol] työntekijälle vaativaa ja edellyttää aina tarkkaa harkintaa.”* Monissa lausunnoissa toivotaan mahdollisuutta anonyymiin kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan konsultointiin. Ilman suostumusta tapahtuvan yhteistyön estämisen arvioidaan johtavan ’tarpeettomiin’ lastensuojeluilmoituksiin. Opiskeluhoitollaki mahdollistaa kuitenkin useita konsultaation tapoja, myös anonyymisti. Useissa lausunnoissa muistutetaan, että asiantuntijan neuvoa lapsen tai nuoren asiassa on aina mahdollista kysyä paljastamatta hänen henkilöllisyyttään (62).

OPISKELUHUOLLON KOKONAISVALTAISUUS – OPISKELUHUOLLON PILKKOUTUMINEN

Opiskeluhoito kuvataan valtaosassa lausuntoja merkittäväksi yhdyspinnaksi hyvinvointialueiden ja kuntien palveluissa. Asiantuntijat korostavat hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien eli kuntien ja koulutuskuntayhtymien hyvän vuoro puhelun tarpeellisuutta. Opiskeluhoito kuvataan poikkihallinnolliseksi ja toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Monissa lausunnoissa piderään välttämättömänä, että opiskeluhoitol kokonaisvaltaisuus näkyy opiskeluhoitosuunnitelmien lisäksi myös hyvinvointialueiden ja kuntien hyvinvointisuunnitelmissa. Lausunnoissa kohdennetaan paljon odotuksia alueellisille opiskeluhoitol yhteyshenkilöille. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) lausunnossa esitetään, että *”opiskeluhoitol tulee muodostaa opetustoimen ja hyvinvointialueen monialainen suunnitelmallinen opiskeluhoitol kokonaisuus”,* jonka *”toteuttaminen edellyttää toimivaa yhdyspintatyötä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen välillä, hyvää johtamista sekä hyvinvointialueiden toimivia rakenteita toiminnan organisointiin.”*

Toisaalta yhteistyöhön ja vuoropuheluun liittyvien myönteisten odotusten lisäksi asiantuntijalausunnoissa kannetaan huolta opiskeluhoitol

lon roolista hyvinvointialueiden arjen toiminnassa. Monet asiantuntijat muistuttavat, että vaikka laki määrittelee keskeiset rakenteet alueelliseen yhteistyöhön opiskeluhollossa, vasta koulujen ja oppilaitosten arjessa nähdään se, miten opiskeluhollo kokonaisuus lopulta toimii. Muun muassa Suomen Lukiolaisten Liitto näkee, että kokonaisvaltaisesti toimiva opiskeluhollo edellyttää *”saumatonta [yhteistyötä] hyvinvointialueen sekä alueella toimivien koulutuksen järjestäjien välillä.”*

Opiskeluhollo operatiivinen johtaminen koetaan haasteelliseksi, koska merkittävä osa ohjauksesta siirtyy uuden lain myötä hyvinvointialueille. Osa asiantuntijoista näkee riskinä sen, että hyvinvointialue jää liian etäälle kuntien opetustoimesta ja kouluyhteisöjen arjesta. Tähän liittyen Suomen Kuntaliitto toteaa, että *”hyvinvointialueen ja kuntien on tarpeen määritellä esimerkiksi, mikä on koulun toiminnasta vastaavan rehtorin työjohto-oikeus suhteessa opiskeluhollo henkilöstöön.”* Samasta huolesta kertoo myös Suomen Rehtori ry:n lausunto, jossa nähdään, että *”uudistuksen myötä oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut kootaan hyvinvointialueen järjestämistä varten, minkä jälkeen ne eivät ole enää koulun toimintaa, jolloin koulu ei voi olla vastuussa oppilaasta hänen ollessaan oppilashuolto palveluissa tai matkalla niihin.”* Koordinaation ja yhteistyön tarvetta lisää myös se, että monien toisen asteen koulutusta tarjoavien kuntayhtymien toiminta sijoittuu usealle eri hyvinvointialueelle. Monissa lausunnoissa korostetaan, että opiskeluhollo pilkkoutumisen estämiseksi opetuksen- ja koulutuksen järjestäjällä tulee olla vastaisuudessa toimivalta yhteisöllisen opiskeluhollo järjestämisessä ja kehittämisessä. Valtakysymykset, asiantuntijoiden erilaisiksi kokemat asemat sekä tietoperustat, arvot ja kulttuurit ovat nähtävissä lausunnoissa ja aiheuttavat osaltaan jännitteisyyttä näkemysten välillä.

PROFESSIOPERUSTAINEN TYÖSKENTELY – MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että opiskeluholloa toteuttavat kaikki opiskeluhollo toimijat. Asiantuntijalausunnoissa on kuitenkin esitetty runsaasti huolia, jotka kytkeytyvät eri professioiden toimintaan. Lausunnoissa muistutetaan tehtäviin liittyvistä kelpoisuusvaatimuksista. Monet asiantuntijat pitävät ongelmallisina tehtä-

vien ja vastuiden siirtoa tai laajentamista. Tämä voidaan nähdä ongelmalliseksi yhteensovittavan ja rajoja ylittävän moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Osittain uhkien taustalla näyttää vaikuttavan huoli ’oman’ ammattikunnan erityispiirteiden arvostamisesta ja siihen liittyvistä resurssikysymyksistä. Esimerkiksi Suomen Psykologiliiton lausunnossa muistutetaan, että *”mielenterveyskysymyksissä tarkoituksen mukaisiin [opiskeluhollo] ammattilainen on koulutuksensa perusteella psykologi, eikä näitä tehtäviä ole tarkoituksen mukaista siirtää esimerkiksi kouluterveydenhoitajille.”* Toisaalta lausunnoissa kannetaan myös huolta opiskeluhollo laadusta, jonka koetaan vaarantuvan, jos samalla ei huolehdi siitä, että tehtäviä hoitavilta edellytetään asianmukaista muodollista koulutusta. Muun muassa Koulukuraattorit ry:n lausunnossa muistutetaan, että lakiesitykseen sisältyvä tavoite kuraattoreiden osallistamisesta opiskeluhollo palvelutarpeen arviointeihin ja päätöksiin ei ole perinteisesti kuulunut ammattikunnan tehtäväkuvaan. Yhdistys arvioi, että *”mikäli perustehtävän hoitamiseen ei jää riittävästi aikaa, tarkoittaa se todennäköisesti jossakin vaiheessa, että kouluille palkataan uusia ammattiryhmiä”,* jonka seurauksena voi olla *”melkoista sekaannusta eri ammattiryhmien kesken.”*

Laatu-ulottuvuus ei jäsennyt vain professioepurustaiseen osaamiseen vaan monissa lausunnoissa muistutetaan, että yhteisöllinen opiskeluhollo on tuomittu epäonnistumaan ilman moniammatillista yhteistyötä. Esimerkiksi Vammaisfoorumi ry arvelee, että *”pitkäjänteinen suunnittelu ja sektorirajat ylittävä moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden välillä parantaa mahdollisuuksia puuttua kiusaamiseen ja syrjintään.”* Lausunnoissa tuodaan esille myös käytäntöjen moninaisuutta muistuttamalla, että opiskeluhollo piiriin on tullut viime vuosina uusia ’ammattiryhmiä’, kuten kasvatusohjaajia sekä koulupsykykkareita ja -tsemppareita. Kouluyhteisön moniammatillisuuden laajeneminen tuo kasvavia vaatimuksia toisten ammattilaisten osaamisen, työnkuvien ja heidän taustansa mukaisten organisaatiokulttuurien tuntemiselle.

LAPSEN JA NUOREN TOIMIIJUU – AMMATILAISEN VELVOLLISUUS JA VASTUU

Selkeä enemmistö lausunnonantajista pitää tärkeänä, että lapset ja nuoret nähdään moniam-

matillisessa opiskeluhollossa kohteen sijaan osallisina ja aktiivisina toimijoina. Esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu korostaa YK:n lapsen oikeuksien perussopimuksesta, jossa korostetaan, että *”lapsella on oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan.”* Samoin Suomen Opiskelija-Allianssi ry (OSKU) vaatii lausunnossaan, että *”nuorille on tarjottava aitoja vaikuttamisen keinoja, joissa myös vaikuttamismahdollisuudet ovat todellisia.”* Muutamassa lausunnossa esitetään, että lapselle ja nuorelle on kerrottava prosessin lopputuloksesta ja selitettävä, miten hänen näkemyksensä otettiin huomioon. Asiantuntijat korostavat, että kysymys on myös tavoitteesta lisätä lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen kokemuksia. Lausunnoissa muistutetaan tutkimuksista (63, 64), joissa osoitetaan, että lasten ja nuorten osallistuminen esimerkiksi koulujensa opiskeluhoitosuunnitelmien laatimiseen on ollut melko olematonta. Lasten ja nuorten toimijuuteen liittyvänä ongelmana lausunnoissa pidetään tilanteita, joissa opiskeluhoollon palveluihin oikeutettu lapsi tai nuori ei halua käyttää oikeuttaan. Vaikka lausunnoissa kannatetaan lasten ja nuorten itsemääräämisoikeuden vahvistamista, kannetaan niissä samalla myös huolta vastuukysymyksistä. Useissa lausunnoissa peräänkuulutetaan tarvetta pohtia keinoja, joilla moniammatillista opiskeluhoolltoa toteutetaan tilanteissa, joissa lapsi tai nuori kieltäytyy opiskeluhoollon yhteydenotosta. Esimerkiksi Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys ry (AMKE) muistuttaa, että *”väkivaltatilanteissa tai päihteiden käytön yhteydessä suostumuksen saaminen voi olla vaikeaa, vaikka tarve opiskelijahuollon tai terveyspalveluihin on akuutti.”*

ENNALTAEHKÄISEVÄN OPISKELUHOOLLON TARPEET

– MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN VAATEET

Asiantuntijalausunnoissa ollaan yksimielisiä siitä, että opiskeluhoollon painopisteen tulee olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa korjaavan sijaan. Useissa lausunnoissa todetaan, että opiskeluhoollossa toimivien ammattilaisten, kuten koulukuraattoreiden ja -psykologien työn painopistettä on jo vuosia yritetty siirtää enemmän ennaltaehkäisevään työhön. Erityisen tärkeänä asiantuntijat pitävät matalankynnyksen opiskeluhoollon tarjoamista mielenterveytensä kanssa kamppaileville oppilaille ja opiskelijoille. Esimerkiksi Suomen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhdistyksen (SKOOPPI) lausunnossa muistute-

taan, että *”ennaltaehkäisevä työ ja varhainen tuki kouluilla on oppilaille, opiskelijoille ja heidän perheilleen helposti saavutettavaa ja kustannusvaikuttavaa”,* minkä lisäksi *”nopealla tuella on mahdollisuus estää ongelmien vaikeutuminen ja kalliiden erityispalveluiden tarve.”* Näiden päämäärien saavuttamisessa oleellisenä pidetään oppilaitoksessa toimivien ammattilaisten toimivaa moniammatillista yhteistyötä.

Ennaltaehkäisevän opiskeluhoollon ja oikea-aikaisten interventtioiden toteuttamisen haasteeksi lausunnoissa koetaan kuitenkin juuri moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen liittyvät ongelmat. Lausunnoissa kannetaan huolta muun muassa opiskeluhoollon ammattilaisten toimenkuvien painottumisesta yksilökohtaiseen työskentelyyn yhteisöllisen opiskeluhoollon kustannuksella. Vaikka moniammatillisuuden uskotaan kin parantavan osumatarkkuutta palvelutarpeen arvioinnissa, sen koetaan myös joissain tapauksissa vaarantavan nopeaa avunsaantia ja pahimmillaan merkitsevän ongelmien syvenemistä. Esimerkiksi Koulukuraattorit ry:n lausunnossa kritisoidaan lakiesitykseen sisältyvää tulkintaa monialaisesta asiantuntijaryhmästä. Lausunnon mukaan ehdotus perustuu väärinymmärrykseen, jonomukaan *”kaikki opiskeluhoollon asiakkuudet tulisi monialaisen asiantuntijaryhmän arvion perusteella asiakkaiksi.”* Lausunnossa muistutetaan, että *”näin ei suinkaan käytännössä ole, vaan asiakkuuteen tuloväylät ovat hyvin moninaiset.”* Lausunnon mukaan esitykseen sisältyvä ajatus monialaisen asiantuntijaryhmän koollekutsumisesta pakollinen vaihe opiskelijan auttamisessa olisi *”erittäin hidas, kankea, asiakkaiden ja työntekijöiden kannalta mahdoton toteuttaa.”*

POHDINTA

Tuloksellinen ja tehokas moniammatillinen yhteistyö rakentuu toisen kohtaamisen taitojen varaan. Tärkeimpiä yhteistyötä edistäviä keinoja ovat pysyvät yhteistyökäytänteet, johtamisjärjestelyt ja säännöllinen, koko henkilöstöä koskeva monialainen koulutus (10). Tämän tutkimuksen valossa moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen tiellä on monia haasteita. Aiempaa monialaista yhteistyötä ja jännitteitä käsittelevää tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen ja teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla tutkimuksessa on tunnistettu moniammatilliseen yhteistyön liittyviä erilaisia jännitteitä.

TULOSTEN TARKASTELU

Opiskeluhuollon ohjaukseen liittyvä jännitteisyys kertoo *ristiriidoista* eri hallinnonalojen välillä. Tässä aineistossa poikkihallinnollisen yhteistyöhön ja vallan määrittelyyn liittyvät haasteet näkyvät kansallisella tasolla erityisesti THL:n ja OPH:n välillä. Nämä ristiriidat kytkeytyvät joko huoliin ohjaukseen liittyvästä substanssiosaamisesta tai pelkoihin/toiveisiin ohjaukseen liittyvistä resurssimuutoksista. Ristiriitaista tilannetta mukistaa lisäksi se, että hallituksen esitykseen sisältyvät eri ammatteja koskevat henkilöstömitoitusvaatimukset koetaan vaikeasti täytettäväksi. Puute kelpoisuusehtojen vaatimukset täyttävistä ammattilaisista voi heikentää moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia opiskeluhuollossa.

Suunnittelun ja käytännön välillä vallitsevaa jännitteisyyttä voidaan luonnehtia *dialektiseksi*. Lisääntyvä suunnittelu ei saa opiskeluhuollon käytäntöjä tuntevilta toimijoilta varauksetonta kiitosta. Alueiden ja koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmista muodostuu vaikeasti hahmotettava kokonaisuus, jonka yhteys opiskeluhuollon arkeen ja moniammatillisuuden toteutumiseen käytännössä jää paikoin epäselväksi. Toisaalta erityisesti alueellista suunnitelmaa kohtaan liitetään myönteisiä odotuksia opiskeluhuollon sisältöjen ja saatavuuden yhdenmukaistamiseksi. Yhdenmukaistamisessa ei kuitenkaan pitäisi ajautua tilanteisiin, joissa ei ole tilaa olemassa oleville hyville käytännöille. Jännitteisyyden purkamiseksi asiantuntijat esittävät paikallisen harkintavallan sisällyttämistä alueellisiin suunnitelmiin.

Tiedonkulun ja tietosuoja välisessä jännitteessä voidaan tunnistaa piirteitä *paradoksaalisuudesta*. Paradoksaalisuus ilmenee eri suuntaan ohjaavina tavoitteina: samaan aikaan argumentoidaan sekä opiskeluhuollon edellyttävän tiedonkulun että oppilaiden ja opiskelijoiden tilannetta avaavan tiedon salassapidon puolesta. Tietosuojaan näkökulmasta irrallaan pidettävät tiedot ovat hyvä asia, mutta monissa käytännön tilanteissa irrallisuudesta voi seurata ratkaisuja, jotka eivät perustu kokonaiskuvaan lapsen tai nuoren tilanteesta, mutta vaikeuttavat moniammatillisen yhteistyön toteutumista.

Opiskeluhuollon kokonaisvaltaisuuden ja sen pilkkoutumisen välinen jännitteisyys näkyy *ristiriitana*. Ristiriita juontuu yhtäältä hyvinvointialueuudistukseen sisältyvästä tavoitteesta opis-

keluhuollon kokoamisesta 'leveämmille harteille' ja toisaalta huolesta riittävien ja vaikuttavien opiskeluhoitopalvelujen tarjoamisesta koulu-yhteisöissä. Ristiriidan yhteensovittaminen edellyttäisi opiskeluhuollon ohjausvastuun ja operatiivisen toiminnan välisen suhteen selkiyttämistä. Yhteensovittamista kuitenkin vaikeuttaa se, että opiskeluhuollon tila hyvinvointialueen muodostavissa kunnissa on hyvin erilainen eivätkä toimijat välttämättä tunne riittävästi toistensa osaamista ja toimintakenttää. Monialaisen ja poikkihallinnollisen yhteistyön vaateen sekä erilaisten toimintatapojen ja olemassa olevien yhteistyörakenteiden yhteensovittaminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla ja intressiristiriitoja välttäen ei ole helppoa.

Professioperustaisen työskentelyn ja moniammatillisesti toteutuvan opiskeluhuollon välinen jännite on luonteeltaan *dualistista*. Jännitteisyys juontuu tarpeesta yhteensovitaa profession lähtöisiä ja moniammatilliseen yhteistyöhön sekä yhteiseen hyvinvointiosaamiseen perustuvia toimintatapoja ja menetelmiä. Osa opiskeluhuollon toiminnasta edellyttää syvälle menevää ammatillista osaamista lapsuus- ja nuoruusiän neurologisista häiriöistä. Toisaalta tavoitteena on vaikuttaa yleisesti hyvinvointiin esimerkiksi ehkäisemällä laajasti kiusaamista kouluyhteisössä.

Toimijuuden ja vastuun välinen jännite täyttää *paradoksin* tunnusmerkistön. Lapsen tai nuoren osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen on kannatettava tavoite, mutta saattaa johtaa tilanteisiin, joissa opiskeluhoitopalveluja tarvitseva ei niitä kuitenkaan saa, koska hänen yhteistyöhaluttomuutensa tai moniammatillisen yhteistyön ongelmat estävät opiskeluhuollon tehokasta toteuttamista.

Ennaltaehkäisevien palvelujen ja moniammatillisuuden tarpeen välinen jännite on luonteeltaan *dualistista*. Kysymys ei ole toisiaan poissulkevista tavoitteista, vaan huolesta niiden yhteensovittamisen puolesta. Parhaimmillaan moniammatillisen yhteistyön tuloksena syntyy opiskeluhoitoa, jossa lapsille ja nuorille tarjotaan heidän tarpeisiinsa sopivia ennaltaehkäiseviä palveluja saumattomasti ja kokonaisvaltaisesti. Toisaalta moniammatillisen yhteistyön riittämättömät edellytykset, puutteet henkilöstön moniammatillisessa osaamisessa ja resursseissa voivat käytännössä aiheuttaa viivettä haluttujen palvelujen saatavuudessa.

Aineistosta tunnistetut jännitteet ja niiden luonteet on esitetty taulukossa 2. Taulukko sisältää myös artikkelin kirjoittajien tulkinnan jännitteisyyden kohtaamisen tavoista sekä esimerkinomaisesti sen, mitä jännitteisyyden kohtaaminen voisi tarkoittaa opiskeluhuollon arjessa. Aineistosta tunnistetut jännitteet on kytketty taulukossa kirjallisuudessa esitettyihin erilaisiin jännitteisyyden *kohtaamisen tapoihin* (38). 'Joko-tai'-lähestymistavalla (*either-or*) viitataan toimintaan, jossa jännitteisyyttä aiheuttavat vastakkaisuudet erotetaan toisistaan. Kysymys on defensiivisestä lähestymistavasta, joka voi tuottaa yksilötasolla hallinnantunnetta. Organisaatiotasolla seurauksena on kuitenkin mitä luultavammin jännitteisyyden kärjistyminen (42). 'Sekä-että'-lähestymistapa (*both-and*) tarkoittaa toimintaa, jossa ei niinkään pyritä 'ratkaisemaan' jännitteisyyttä vaan ennemminkin 'elämään' sen

kanssa. Käytännössä 'sekä-ettäisyys' ilmenee jatkuvana kompromissien etsimisena. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi toimintaa, jossa jännitteisyyttä aiheuttavia vastakkaisuuksia painotetaan tilannekohtaisesti. Kompromisseja voidaan myös hakea etsimällä yhteisiä intressejä sekä tunnistamalla vastakkaisuuksista ulottuvuuksia, joista on mahdollista neuvotella. 'Sekä-ettäisyyden' ongelmana voi olla, että kompromisseista huolimatta jännitteisyyttä aiheuttavat vastakkaisuudet juurtuvat osaksi organisaatioiden toimintaan (8). 'Enemmän kuin'-lähestymistapa (*more than*) rakentuu pyrkimykselle katsoa jännitteisyyden 'yli'. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jännitteisyyden uudelleenkehystämistä ja jännitteiden hyödyntämistä refleksiivistä ajattelua ohjaavina virikkeinä (65). Näin jännitteitä ei nähdäkään yksinomaan ongelmina vaan kehittymisen 'resursseina'.

Taulukko 2. Jännitteet, niiden luonteet, kohtaamisen tavat ja käytännön implikaatiot.

Jännite	Jännitteen luonne	Jännitteen kohtaaminen	Mitä voisi tarkoittaa opiskeluhuollon moniammatillisissa käytännöissä?
Erilaiset ohjausvastuut: terveyden edistäminen – koulu toimintaympäristönä	Ristiriita	'Enemmän kuin'; opiskeluhuollon kehystäminen moniammatilliseksi toiminnaksi.	Moniammatillisen/-alaisen yhteistyön vahvistaminen sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja opetusalojen perus- ja täydennyskoulutuksessa.
Opiskeluhuollon suunnitelmat – opiskeluhuollon käytännöt	Dialektinen	'Sekä-että'; vastakkaisuuksien tilannekohtainen painottaminen.	Eritasoisten suunnitelmien synkronointi ja paikallisen harkintavallan salliminen.
Toimiva tiedonkulku – lasten ja nuorten tietosuoja	Paradoksi	'Enemmän kuin'; jännitteiden hyödyntäminen uuden kehittämisessä.	Salassapitosäännösten selkiyttäminen ja opiskeluhuollon logiikkaa tukevien tietojärjestelmien kehittäminen.
Opiskeluhuollon kokonaisvaltaisuus – opiskeluhuollon pilkkoutuminen	Ristiriita	'Sekä-että'; yhteisten intressien tunnistaminen.	Opiskeluhuollon ohjausvastuun ja operatiivisen johtamisen välisen suhteen selkiyttäminen.
Professioperustainen työskentely – moniammatillinen yhteistyö	Dualistinen	'Sekä-että'; vastakkaisuuksien tilannekohtainen painottaminen.	Tilannekohtaisten tarpeiden nostaminen keskeisiksi opiskeluhuoltoa ohjaavaksi tekijäksi.
Lapsen tai nuoren toimijuus – ammatillaisen velvollisuus ja vastuu	Paradoksi	'Sekä-että'; yhteisten intressien tunnistaminen.	Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen ja ammatillaisten velvollisuuksien ja vastuiden selkiyttäminen.
Ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon tarpeet – moniammatillisen yhteistyön vaateet	Dualistinen	'Sekä-että'; vastakkaisuuksien tilannekohtainen painottaminen.	Moniammatillisuutta arjen kohtaamisissa tukevien käytäntöjen rakentaminen.

TULOSTEN YHTEYS KÄYTÄNTÖÖN

Moniammatillisella yhteistyöllä on onnistuessaan hyvät mahdollisuudet ohjata ja tukea lapsia, nuoria ja perheitä tavoilla, jotka johtavat niin yksilön, lähiyhteisön kuin yhteiskunnankin tasoilla näyttäytyvään hyvinvoinnin lisääntymiseen (36). Onnistuminen edellyttää kansallisen ohjauksen tasolta alkavaa yhteistyötä ministeriöiden, OPH:n ja THL:n kesken, joka kantaa kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoilta saumattomasti koulujen arkeen. Käytännössä yhteistyössä on kuitenkin railoja. Ministeriöiden tiiviimmällä yhteistyöllä voitaisiin nykyistä paremmin turvata muun muassa opiskeluhuollon ammattilaisten yhteinen täydennyskoulutus. Tällä hetkellä esimerkiksi OPH:n rahoittamaan opiskeluhuollon ja kouluhyvinvoinnin kysymyksiin kohdistuvaan henkilöstökoulutukseen voi osallistua vain opetustoimen henkilöstö, mikä estää yhteisen osaamisen kehittämisen opiskeluhuollon kaikkien ammattilaisten kesken. Organisaatiotasolla ilmeneväksi haasteeksi voi myös muodostua kunnan ja hyvinvointialueen opiskeluhuollosta vastaavien ja johtajien välimatka arjen työssään, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että toisten työtä ja vastuualuetta ei tunneta riittävästi, jonka seurauksena opiskeluhuollon työntekijöiden työtä voidaan johtaa ja ohjata 'väärin' tai ristiriitaisesti.

Moniammatillisuus voidaan nähdä myös sosiaalistumisprosessina (66), jossa sosiaalistuminen tapahtuu eri ammattien välillä sekä yksilön että organisaation tasolla. Tällöin ammatti-identiteetin laajentaminen kohdistuu oman erityisalan lisäksi myös yhteisesti jaettuun ammatilliseen osaamisalueeseen (66), kuten esimerkiksi opiskeluhuollon asiantuntijan identiteettiin. Ammatillaiset ovat suhtautuneet varauksellisesti tällaiseen ammatillisen asiantuntijuuden ja työn jaetun päämäärän kokonaisvaltaiseen yhdistämiseen, sillä sen on pelätty vähentävän identifioitumista omaan ammattiin (67). Koulun kontekstissa tämä on näkynyt esimerkiksi keskusteluna siitä, mikä kuuluu opettajan työhön ja mikä on opiskeluhuollon sote-ammattilaisten tehtävä. Idea lasten ja nuorten hyvinvoinnin yhteisestä vastuusta koulussa on linjassa sote-uudistuksen tavoitteen kanssa, toisin sanoen vähennetään tarvetta erikoistason palveluille varhaista tukea ja ehkäiseviä palveluja lisäämällä. Tämä edellyttää koulussa työskenteleviltä ammattilaisilta oman ammatin rajojen ylittämistä työn jaetun päämää-

rän eli lapsen ja nuoren hyvinvoinnin turvaamisen saavuttamiseksi. Samalla korostuu erikoistason palveluista jalkautettujen ammattilaisten, kuten psykiatristen sairaanhoitajien ja erikoislääkärien osaaminen ja rooli osana kouluyhteisöä (68).

TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUSAIHEIDEN POHDINTA

Lakiesitykseen annetut asiantuntijalausunnot eivät ole yksinomaan objektiivisia huomioita käsitellyssä olevaan asiaan. Lausunnot ovat myös edunvalvontaa, ja niissä hyödynnetään tutkimusta ja muuta tietoa valikoiden. Siksi onkin mahdollista, että lausunnoissa sanotusta voi piirtyä myös opiskeluhuollosta sen todellisuutta jännitteisempi kuva. Monialaiseen opiskeluhuoltoon ja sen johtamiseen on kiinnitetty viime vuosina huomiota, mikä on näkynyt muun muassa yhteisöllisten toimintatapojen vahvistumisena sekä ehkäisevän työn ja yksilökohtaisten palvelujen lisääntymisenä (62).

Lausunnoissa käytetty opiskeluhuoltoa koskeva käsitteistö on vaihtelevaa, mikä osaltaan haastoi aineiston tulkintaa. Tulkinna tueksi aineiston koodauksen yhteydessä arvioitiin lausunnoissa esitettyjen väitteiden todenperäisyyttä vertaamalla argumentteja hallituksen esitykseen, ministeriöiden mietintöihin sekä lausunnoissa viitattuihin tutkimuksiin ja selvitykseen. Tulkitavina ehkäisemisen (59, 60) näkökulmasta huomionarvoista on myös se, että artikkelin kirjoittajat edustavat eri tieteenaloja (sosiaali- ja terveyshallintotiede, kasvatustiede ja kansanterveystiede).

Jännitteet ohjaavat tarkastelemaan moniammatillisen yhteistyön haasteita *systemisenä* ilmiönä. Jännitteet konkretisoituvat usein yksilötasolla eri ammattilaisten välisissä kohtaamisissa (mikrotaso), mutta niiden syyt ja seuraukset ilmenevät organisaatiotason toiminnassa esimerkiksi erilaisina suunnitelmina, rakenteina ja johtamiskäytäntöinä (mesotaso) sekä moniammatillista yhteistyötä kehystävinä politiikkatavoitteina ja lainsäädäntöhankkeina (makrotaso). Systemisyyden näkökulmasta yksi potentiaalinen jatkotutkimusaihe liittyy moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksien ja haasteiden analysoimiseen kompleksisuusajattelun (*complexity thinking*) valossa. Kompleksisuusajattelussa ollaan kiinnostuneita kokonaisuuksista, niiden

osista ja osien välisistä suhteista muodostuvista toiminnallisista kokonaisuuksista (69, 70). Kompleksisuuden ytimessä on ajatus siitä, että toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa syntyy kehitystä, joita ei voida johtaa yksittäisten toimijoiden ominaisuuksista. Moniammatillisen yhteistyön ratkaisut eivät ehkä löydykään toimijoiden ominaisuuksista vaan pureutumalla toimijoiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kysymys on samanaikaisesti paitsi uusien ja hyödyllisten toimintamallien kehittämisestä myös sen varmistamisesta, että kehittämisen nimissä ei vaaranneta toimivia käytäntöjä.

Käsillä olevan tutkimuksen ansiosta tiedetään millaisia jännitteitä asiantuntijat liittävät moniammatilliseen työhön opiskeluhuollon kontekstissa. Sen sijaan tutkimuksessa ei ole analysoitu asiantuntijoiden toimijapositioiden ja niihin liittyvien valtasuhteiden roolia lausunnoissa sanottuun. Oletettavaa on, että lausuntojen sisältöihin vaikuttaa keskeisesti se, mitä tahoa asiantuntija edustaa. Toisena jatkotutkimusta kaipaavana tutkimusteemana esitetäänkin siksi analyysiä, jossa moniammatillisuuden jännitteet sidotaan asiantuntijoiden puhujapositioihin ja asiantuntijoiden harjoittamaan episteemiseen hallintaan (*epistemic governance*). Puhujaposi- tiolla viitataan niihin tapoihin, joilla asiantuntijat rakentavat argumentointiaan, käyttävät retorisia keinoja ja muodostavat näkökantojaan (71, 72), kun taas episteemisellä hallinnalla tarkoitetaan pyrkimyksiä muokata tietyssä sosiaalisessa kontekstissa yhteisesti jaettuina tai sellaiseksi uskottuja käsityksiä (73).

Lausunnoista syntyvään tulkintaan vaikuttaa myös se, että opiskeluhuollon toteuttamisessa on maantieteellistä hajontaa. Osassa maata opiske- luhuollon toteuttaminen on kuntakohtaista, kun taas joillakin alueilla on jo useampivuotista kokemusta maakunta- tai kuntayhtymävetoisesta opiskeluhuollosta. Kolmantena jatkotutkimus- aiheena esitetäänkin moniammatillisen yhteis- työn jännitteisyyteen kohdistuvaa vertailevaa analyysiä, jossa lähtökohdaksi otettaisiin erilai- nen kokemus moniammatillisen opiskeluhuollon toteuttamisesta.

Artikkelissa on analysoitu moniammatillisen opiskeluhuollon jännitteisyyttä hallituksen laki- esityksen (4) asiantuntijalausuntojen valossa. Tut- kimuksen tuloksia voidaan hyödyntää moniam- matillisen yhteistyön käytäntöjen kehittämisessä opiskeluhuollossa ja sovellettuna laajemmin kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön kehit- tämisessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäväalueella.

RAHOITTAJAT:

Artikkeli on kirjoitettu osana Työsuojelurahaston rahoittamaa MONOPS-hanketta.

KIRJOITTAJEN KONTRIBUUTIT:

Jalonen on kirjoittanut johdannon, teoriaosan jännitteisyyttä kuvaavan osion, aineisto- ja mene- telmäkuvauksen sekä analyysin tulososion. Laa- sanen ja Salminen ovat kirjoittaneet teoriaosan moniammatillista yhteistyötä kuvaavan osion sekä yhdessä Jalosen kanssa artikkelin pohdinta- osion. Kirjoittajat ovat yhteisvastuullisesti vas- tuussa aineiston analyysistä.

Jalonen, H., Laasanen, M., Salminen, J. Multi-professional collaboration in student-welfare services: Balancing tensions. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti – Journal of Social Medicine 2024: 61: 306–322.

Since the beginning of 2023, organizing social and health services has been the responsibility of the well-being services function at county level. However, many welfare-related tasks remain the responsibility of municipalities; consequently, professionals must cooperate closely. For this reason, close cooperation is needed between professionals in the well-being counties and municipalities. This study examines multi-professional collaboration in the context of student-welfare services. The term student welfare encapsulates promoting and maintaining students' learning,

mental and physical health, and social well-being in a school or other educational community. Previous research has shown that the shared understanding of student welfare among professionals from different fields is insufficient, reactive, and problem-centered. Consequently, student-welfare services struggle to be proactive in pursuing comprehensive well-being goals for students. This study approaches the challenges of multi-professional collaboration from the perspective of tension. The data consist of expert commentary on the Student and Pupil Welfare Act and relat-

ed laws. Building on the previous research literature on multi-/interprofessional cooperation and tensions, and using theory-driven content analysis, seven tensions were identified from statements: i) health promotion versus supporting schoolwork and studying, ii) student-welfare plans versus student-welfare practices, iii) effective information flow versus children's and young people's data protection, iv) ; comprehensiveness of student-welfare services versus fragmentation of services, v) profession-based expertise versus community-based student welfare, vi) the agency of a child or young person versus professional du-

ty and responsibility, and vii) preventive student welfare versus delays caused by collaboration. The conclusion section presents ways to address those tensions and discusses their implications for practical student-welfare services.

Keywords: multiprofessional collaboration, student-welfare services, social and health care, tension, expert commentary

Saapunut (06.04.2023)

Hyväksytty (26.09.2023)

LÄHTEET

- (1) Auschra C. Barriers to the integration of care in inter-organisational settings: A literature review. *International Journal of Integrated Care* 2018;18. doi:10.5334/ijic.3068
- (2) Sinervo T, Keskimäki I. Palveluintegraatiota käytännössä Mikä edistää ja mikä estää integraatiota? *Yhteiskuntapolitiikka* 2019;84:425–433
- (3) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- (4) Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 377/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220377>
- (5) Erhola M, Herrala J, Hiilamo H. Syteen vai soteen asiantuntijoiden avulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 2019;84:226–231
- (6) Perna H-K, Salminen J, Tuominen M, ym. *Hallinnon Tutkimus* 2023;42:376–381. doi:10.37450/ht.129056
- (7) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. HE 165/2021 vp. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2021/20210165>
- (8) Putnam LL, Fairhurst GT, Banghart S. Contradictions, dialectics, and paradox in organizations: A constitutive approach. *Acad Manag Ann* 2016;10:65–171. doi:10.1080/19416520.2016.1162421
- (9) Smith WK, Lewis MW. Toward a theory of paradox: A dynamic equilibrium model of organizing. *Academy of Management Review* 2011;36:381–403. doi:10.5465/AMR.2011.59330958
- (10) D'Amour D, Ferrada-Videla M, San Martin Rodriguez L, ym. The conceptual basis for interprofessional collaboration: Core concepts and theoretical frameworks. *J Interprof Care* 2005;19:116–131. doi:10.1080/13561820500082529
- (11) Petri L. Concept analysis of interdisciplinary collaboration. *Nursing Forum* 2010;45:73–82. doi:10.1111/j.1744-6198.2010.00167.x
- (12) Freeth D, Reeves S. Learning to work together: Using the presage, process, product (3P) model to highlight decisions and possibilities. *J Interprof Care* 2004;18: 43–56. doi.org/10.1080/13561820310001608221
- (13) Olenick M, Allen L, Smego R. Interprofessional education: A concept analysis. *Adv Med Educ Pract* 2010;25:75–84. doi:10.2147/AMEP.S13207
- (14) Varagona L, Nandan M, Hooks DJ ym. A model to guide the evolution of a multiprofessional group into an interprofessional team. *The Journal of Faculty Development* 2017;31:49–56. doi:10.7899/JCE-14-36
- (15) Timperi T. Sote-integraation edellyttämä monialainen yhteistyöosaaminen. *Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita* 2022:22
- (16) Pehkonen A, Martikainen K, Kinni R-L ym. Asiakas moniammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Mönkkönen K, Kekoni T & Pehkonen A (toim.). *Moniammatillinen yhteistyö: Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus; 2019
- (17) Blomgren S, Karjalainen J, Karjalainen P, ym. *Sosiaalityö, palvelut ja etuudet muutoksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy; 2016.*
- (18) Kangasniemi M, Hipp A, Häggman-Laitila KA ym. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia; 2018
- (19) Nummela O, Juujärvi S, Sinervo T. Competence needs of integrated care in the transition of health care and social services in Finland. *Int J Care Coord*, 2019;22;1:36–45. doi:10.1177/2053434519828302
- (20) Winter-Collins A, McDaniel A. Sense of belonging and new graduate job satisfaction. *J Nurses Staff Dev* 2000;16:103–111. doi:10.1097/00124645-200005000-00002

- (21) Laschinger H, Smith LM. The influence of authentic leadership and empowerment on new-graduate nurses' perceptions of interprofessional collaboration. *J Nurs Adm* 2013;43:24–29. doi:10.1097/NA.0b013e3182786064
- (22) Kuokkanen I, Suominen T, Rankinen S ym. Organizational change and work-related empowerment. *J Nurs Manag* 2007;15:500–507. doi:10.1111/j.1365-2834.2007.00733.x
- (23) Hinton D, Kirk S. Teachers' perspectives of supporting pupils with long-term health conditions in mainstream schools: a narrative review of the literature. *Health Soc Care Community* 2015;23:107–120. doi:10.1111/hsc.12104
- (24) Karukivi J, Leino-Kilpi H, Kuokkanen L, ym. Association between work empowerment and interprofessional collaboration among health care professionals working in cancer care settings, *J Interprof Care* 2022. doi:10.1080/13561820.2021.1997949
- (25) Hynek KA, Malmberg-Heimonen I, Tøge AG. Improving interprofessional collaboration in Norwegian primary schools: A cluster-randomized study evaluating effects of the LOG model on teachers' perceptions of interprofessional collaboration. *J Interprof Care* 2020. doi:10.1080/13561820.2019.1708281
- (26) Kaiser S, Patras J, Martinussen M. Linking interprofessional work to outcomes for employees: A meta-analysis. *Res Nurs Health* 2018;41:265–80. doi:10.1002/nur.21858
- (27) Moilanen T, Airaksinen M, Kangasniemi M (2020) Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Sisäministeriön julkaisuja 16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161483>
- (28) Bossert J, Forstner J, Villalobos M, ym. What patients with lung cancer with comorbidity tell us about interprofessional collaborative care across healthcare sectors: Qualitative interview study. *BMJ Open*, 2020; 10:e036495. doi:10.1136/bmjopen-2019-036495
- (29) Kekoni T, Mönkkönen K, Hujala A. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen K, Kekoni T & Pehkonen A (toim.). Moniammatillinen yhteistyö: Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus; 2019
- (30) Edwards A, Daniels H, Gallagher T, ym. Improving Inter-professional Collaborations. Multi-agency working for children's well being. London: Routledge; 2009
- (31) Supper I, Catala O, Lustman M ym. Interprofessional collaboration in primary health care: a review of facilitators and barriers perceived by involved actors. *J Public Health* 2015;37:716–727. doi:10.1093/pubmed/fdu102
- (32) McLaughlin J. Social work in acute hospital settings in Northern Ireland: The views of service users, carers and multi-disciplinary professionals. *J Soc Work* 2016;16:135–154. doi:10.1177/1468017314568843
- (33) Blakey JM. We're all in this together: Moving toward an interdisciplinary model of practice between child protection and substance abuse treatment professionals. *J Public Child Welf* 2014;8:491–513. doi:10.1080/15548732.2014.948583
- (34) Coates D. Working with families with parental mental health and/or drug and alcohol issues where there are child protection concerns: inter-agency collaboration. *Child Fam Soc Work* 2015;22:1–10. doi.org/10.1111/cfs.12238
- (35) Lackie K, Tomblin Murphy G. The impact of interprofessional collaboration on productivity: Important considerations in health human resource planning. *J Interprof Educ Pract* 2020;21:100375. doi:10.1016/j.xjep.2020.100375
- (36) Suhola T. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuoltoprosessi systeemisestä palvelukokonaisuutena. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 733. Lappeenranta: Lappeenranta University of Technology; 2017
- (37) Wiss K, Halme N, Hietanen-Peltola M ym. Perusopetuksen opiskeluhoollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä työssä. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos; 2017
- (38) Bisel RS. On a growing dualism in organizational discourse research. *Management Communication Quarterly* 2009;22:614–638. doi:10.1177/0893318908331100
- (39) Cunha MP, Rego A, Vaccaro A. Organizations as human communities and internal markets: Searching for duality. *J Bus Ethics* 2014;120:441–455. doi:10.1007/s10551-013-1998-2
- (40) Farjoun M. Beyond dualism: Stability and change as a duality. *Acad Manage Rev* 2010;35:202–225. doi:10.5465/AMR.2010.48463331
- (41) Engeström Y, Sannino A. Discursive manifestations of contradictions in organizational change efforts: A methodological framework. *J Organ Change Manag* 2011;24:368–387. doi:10.1108/09534811111132758
- (42) Abdallah C, Denis JL, Langley A. Having your cake and eating it too: Discourses of transcendence and their role in organizational change dynamics. *J Organ Change Manag* 2011;24:333–348. doi:10.1108/09534811111132730
- (43) Hegel GWF. The philosophy of history (J. Sibree, Trans.). New York, NY: Wiley; 1969
- (44) Hyyryläinen E, Autioniemi J, Lehto K. Paradoksit julkisen johtamisen uudelleenajattelun mahdollistajina. Teoksessa Jäntti A, Kork A-A, Kurkela K, Leponiemi U,

- Paananen H, Sinervo L-M, Tuurnas S (toim.) Hallinnon tutkimuksen väliaisuus, 83–104. Tampere: Vastapaino; 2022
- (45) Poole MS, Van de Ven AH. Using paradox to build management and organization theories. *Acad Manage Rev* 1989;14:562–578. doi:10.2307/258559
- (46) Valtiovarainministeriö. Julkisen hallinnon uudistamisen strategia. 2022
- (47) Newman J. Deconstructing the debate over evidence-based policy. *Crit Policy Stud* 2017;11:211–226. doi:10.1080/19460171.2016.1224724
- (48) French RD. Is it time to give up on evidence-based policy? Four answers. *Policy and Politics* 2019;47:151–168. doi:10.1332/030557318X15333033508220
- (49) Cairney P. Understanding Public Policy–Theories and Issues. London: Macmillan; 2020
- (50) Sorsa V-P. Millaista tutkimustietoa päätöksentekoon. Poliittinen talous 2017;5:75–89.
- (51) Hiilamo H. Tutkimukseen perustuvan asian-tuntijatiedon käyttö päätöksenteossa: esi-merkkinä sote-uudistus. *Hallinnon Tutkimus* 2021;40:111–128. doi.org/10.37450/ht.110879
- (52) Boltanski L, Thévenot L. On Justification: Economies of Worth. Princeton, NJ: Princeton University Press; 2006
- (53) Jalonen H, Helander N, Mäkelä L. Arvostus-talous – kuinka arvostus rakentuu ja rakennetaan digiyhteiskunnassa. Tampere: Vastapaino; 2020
- (54) Hallituksen esitys hyvinvointialueiden perusta-misesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä HE 241/2020 vp.
- (55) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 4/2022
- (56) Lonka H, Jalonen H. Päätöksenteon tieto-perusteisuus episteemisenä hallintana. Tartuntatautilain asiantuntijalausuntojen analyysi. *Yhteiskuntapolitiikka* 2023;88:5–18.
- (57) Tuomi J, Sarajärvi A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi; 2018
- (58) Alasuutari P. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino; 2019
- (59) Krauss S. Research paradigms and meaning making: A primer. *The Qualitative Report* 2005;10:758–770. doi:10.46743/2160-3715/2005.1831
- (60) Krippendorff K. Content Analysis. An Introduction to Its Methodology. Thousand Oaks: Sage Publications; 2004
- (61) Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 377/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220377>
- (62) Perälä M-L, Hietanen-Peltola M, Halme N, ym. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. *THL Opas* 36/2015
- (63) Summanen A-M, Rumpu N, Huhtanen M. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeen-panon arviointi esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Julkaisut 4:2018. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus; 2018
- (64) Hakamäki-Stylman V, Huhtanen M, Kilpeläinen P ym. Osallisuus tehdään yhdessä – Opiskelijoiden kasvu aktiivisiksi ja kriittisiksi kansalaisiksi toisella asteella. Julkaisut 28:2021. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus; 2021
- (65) Lewis MW. Exploring paradox: Toward a more comprehensive guide. *Acad Manag Rev* 2000;25:760–776. doi:10.2307/259204
- (66) Khalili H, Price SL. From uniprofessionality to interprofessionality: Dual v. dueling identities in health care. *J Interprof Care* 2022;36:473–478. doi:10.1080/13561820.2021.1928029
- (67) Rose L. Interprofessional collaboration in ICU: how to define? *Nurs Crit Care* 2011;16:5–10. doi:10.1111/j.1478-5153.2010.00398.x
- (68) Huikko E, Lämsä R, Santalahti P, Torniainen-Holm M, Kovanen L, Vuori M & Tuulio-Henriksson A. (2020). Lasten mielenterveyspalvelujärjestelmä terveyskeskukslääkäreiden näkökulmasta. *Duodecim* 2020;136:79–88
- (69) Geyer, R, Rihani S. Complexity and Public Policy: A New Approach to 21st Century Politics, Policy and Society. London: Routledge; 2010
- (70) Eppel EA, Rhodes ML. Complexity theory and public management: A ‘becoming’ field. *Public Adm Rev* 2018;7:949–959. doi:10.1080/14719037.2017.1364414
- (71) Ainiala T, Räisä T, Sjöblom P. Mediakeskustelun välittämä Tampereen yliopiston nimenvalintaprosessi osallistujien roolien, positioiden ja argumenttien valossa. *Puhe ja kieli* 2020;40:1–22. doi:10.23997/pk.95494
- (72) Jalonen H, Kokkola J. Koronapandemian puhuja-positiot sosiaalisen median lapsi- ja perhe-aiheisissa keskusteluissa, *Media & Viestintä* 2020;43:303–325. doi:10.23983/mv.100618
- (73) Alasuutari P, Qadir, A. Epistemic governance: an approach to the politics of policy-making, *Eur J Cult Political Sociol* 2014;1:67–84. doi: 10.1080/23254823.2014.887986

HARRI JALONEN

FT, professori

Vaasan yliopisto

Johtamisen yksikkö

MIIA LAASANEN

FT, tutkimuspäällikkö

Turun yliopisto

Sote-akatemia

JAANET SALMINEN

KT, yliopistonlehtori

Turun yliopisto

Sote-akatemia